

1. SOCIALIZACIJA

A. OPREDELITEV IN POMEN

- Vsakemu človeškemu bitju je njegova človeškost dana le kot možnost. za človeka so značilni predvsem družbeno izoblikovani in naučeni načini vedenja.
- Šele v stiku z družbenim okoljem, v interakciji z drugimi ljudmi se ljudje naučimo delovati kot človeška bitja, prav tako pa izoblikujemo tudi lastno osebnost. procese, v katerih se to dogaja imenujemo socializacija.
- V procesih socializacije se:
 - o Ljudje prilagajamo družbi, v katero smo se rodili, se vključujemo vanjo in sprejemamo njeno kulturo (vrednote, norme, prepričanja, vzorce vedenja)
 - o Z vključevanjem v družbeni svet se naučimo prevzemati in opravljati vloge, značilne za to družbo.
 - o Oblikujemo specifične načine govora in komunikacije, mišljenja, čustvovanja in vrednotenja
 - o Se izoblikujemo kot osebnost.
- Socializacija je vedno proces, ki povezuje različne generacije. V ožjem smislu lahko to razumemo kot odgovornost staršev in drugih odraslih oseb, ki uvajajo novorojena človeška bitja v družbo in kulturo v katero so se rodili. Te procese lahko razumemo tudi širše: kot uvajanje otrok v znanja, spoznanja in izkušnje vseh dotedanjih generacij.
- Kadar hočemo poudariti prav vidik sprejemanja kulture, ki vedno poteka v posrednih ali neposrednih stikih z drugimi ljudmi govorimo o inkulturaciji.
- Socializacija je pomemben proces tako z vidika družbe kot z vidika posameznika saj:
 - o Osebnostni razvoj individualnega človeka ni mogoč brez stika, interakcij z drugimi ljudmi, izven zgodovinskih dogodkov, kulturnih in družbenih okoliščin, v katere se rodi. V procesu socializacije se oblikuje identiteta posameznika. Način, kako posameznika vidijo drugi, ki ga sprejemajo in se odzivajo na njegovo ravnanje, je neke vrste socialno ogledalo, ki omogoča oblikovanje lastne identitete.
 - o Je socializacija tudi eden temeljnih procesov, s katerim in prek katerega se družba obnavlja. Vsaka družba mora poskrbeti za to, da bodo ravnanja posameznikov in posameznic, njihove vrednote, cilji, potrebe, znanja ustrezali potrebam družbe kot celote. Posamezniki in posameznice morajo ponotranjiti vsaj nekatere družbene norme in vrednote.
 - o Socializacija omogoča, da se večina ljudi obnaša na družbeno sprejemljiv in predvidljiv način.
- Socializacija ni proces, pri katerem bi otrok samo pasivno sprejemal vplive družbenega okolja. Že samo vedenje otroka, njegove potrebe in zahteve vplivajo na vedenje tistih, ki skrbijo zanj. Njegovo rojstvo pomembno preoblikuje njihovo življenje in jih izpostavlja novim izkušnjam, s tem pa novi socializaciji.
- Ne smemo pozabiti na družbeni in kulturni kontekst, saj ta pomembno določa, kako odrasli razlagajo otrokove potrebe in zahteve, kakšni načini skrbi za otroke se uveljavljani..
- Pomemben način socializacije je ponotranjenje (interiorizacija) družbenih vrednot in norm. To pomeni, da posamezniki v procesu socializacije vsaj nekatere vrednote in norme sprejmemo kot svoja osebna načela, po katerih se ravnamo. Ta delujejo kot nekakšni notranji usmerjevalci vedenja oziroma kot neke vrste notranji cenzorji. Ponotranjenih norm tako ne doživljamo kot nekaj tujega in vsiljenega. S tem se že sami izognemo vedenju, ki je v določeni družbi in kulturi nezaželeno, neprimerno. V takšnem primeru odpade potreba po zunanjem družbenem nadzoru.

B. **VRSTE SOCIALIZACIJE**

- Socializacija v vseh življenjskih **obdobjih ni enako intenzivna**, ne poteka **na enak način**, nima **enake vsebine in učinkov**. Še posebej v današnji, členjeni in nenehno spreminjajoči se moderni družbi se mora človek **nenehno socializirati**.

❖ **PRIMARNA**

- Poteka v **otročtvu**, v **prvih letih človekovega življenja**. Zajema obdobje otrokove skoraj popolne nesamostojnosti in odvisnosti od drugih.
- Običajno poteka znotraj primarnih skupin, **predvsem družine**, za katero so značilni **osebni, intimni odnosi** in v katerih se vzpostavljajo **čustvene vezi** med njihovimi člani.
- Otrok se v interakcijah nauči kateri načini ravnanja so zaželeni, kateri so neprimerni, kako zadovoljiti različne potrebe.
- V tem obdobju otrok **dejansko nima nobene možnosti izbire**, prav tako ima zelo **omejene možnosti primerjave različnih socialnih izkušenj**.
- **Vrednote, norme, zaželene vzorce ravnanja**, ki mu jih **posredujejo starši**, sprejema kot **samoumevne** in **ednino možne**. K temu pripomorejo tudi **močne čustvene vezi**, ki se običajno vzpostavijo med otrokom in njegovimi skrbniki.
- Procesi učenja potekajo predvsem s **posnemanjem** (imitacijo), z **igranjem vlog ter prek tega z identifikacijo z odraslimi**. Starši ali skrbniki uporabljajo **sistem nagrad in kazni**, da bi **vzpodbudili in okrepili zaželeno vedenje in zatrli in preprečili nezaželeno**. Ti mehanizmi nagrajevanja in kaznovanja so lahko zelo **učinkoviti tudi zato, ker so osebni in neformalni**. Vpliv posamezne kazni ali nagrade je odvisen od celotnega spleta interakcij med družinskimi člani in članicami.

❖ **POMEN PRIMARNE IN PRIMERI IZOLIRANIH OTROK**

- **Primarna socializacija je najbolj intenzivna**, prav tako ima **odločilen pomen za vse nadaljnje življenje**. V tem obdobju se razvijejo **temelji človekove družbenosti in njegove osebnosti**.
- **Stiki z družbenim okoljem so nujni tudi za to, da se uresniči človekova potencialna človeškost oziroma da človek razvije specifično človeške načine vedenja in specifično človeške lastnosti**.
- Človek ne bo nikoli zmožen govoriti, če v prvih letih življenja ne bo imel možnosti človeškega komuniciranja.
- **Primeri izoliranih otrok:**
 - o **Deklica Anne**, bila je nezakonski otrok in zaprta v drvarnici, imela je mater, ki je bila duševno zaostala. Nikoli ni imela medčloveških stikov, razen tistih, ki so bili nujno potrebni za hranjenje, ko so jo našli, ni znala govoriti, ni zmogla pokončne hoje. Kljub intenzivnim prizadevanjem, da bi jo naučili govora in drugih socialnih veščin, je bil njen napredek počasen.
 - o **Deklica Genie**, je imela očeta, ki je bil psihotik, mama pa slepa. Skoraj d rojstva je bila privezana, potem ko so jo odkrili, je bila nameščena v zavetišče, kjer so se z njo ukvarjali strokovnjaki. Po večletnem prizadevanju se je naučila nekaj besed, vendar je bil njen napredek počasen.
 - o Primer sta **tudi volčji dekllici**.
- **Primeri izoliranih otrok, kažejo na pomen primarne socializacije**. **Skrajna osamitev** v prvih letih življenja je povezana s **pomembnim zaostankom** predvsem pri poznejšem učenju jezika in nasploh

pri osvajanju družbenih veščin. Takšna osamitev pomembno prispeva k zaostajanju in vodi tudi v zgodnjo smrt.

- Za uresničevanje človekove družbenosti in izoblikovanje njegove osebnosti niso pomembni samo stiki z drugimi ljudmi sami po sebi, ampak izkazovanje pozornosti s strani odraslih. Temelj na katerem se pojavlja in razvija kompleksno socialno učenje, naj bi bila prav močna čustva, ki prežemajo prvotni odnos med otrokom in njegovim prvim skrbnikom.
- Obstajajo nekateri dokazi, da kažejo otroci (ki so otroštvo preživeli v sirotišnicah), ki niso imeli priložnosti, da bi v zgodnjem otroštvu oblikovali stabilne čustvene odnose, jezikovno in intelektualno retardacijo (zaostajanje). Prav tako se zdi, da imajo pozneje v življenju določene težave pri vzpostavljanju tesnejših in trajnejših vezi med ljudmi.
- V zvezi s tem lahko sklepamo, da je razvoj človeka kot družbenega bitja pomembno odvisen od zgodnjega oblikovanja razmeroma trajnih in stabilnih vezi z vsaj enim drugim človekom. Ta je tudi ključni vidik socializacije v kateri koli družbi in kulturi, pa čeprav so konkretne značilnosti in učinki socializacije kulturno raznoliki.

❖ SEKUNDARNA

- Vsako nadaljno socializacijo, ki sledi prvemu obdobju, lahko imenujemo sekundarna socializacija.
- Od primarne se razlikuje v družbenem okolju, v katerem se gibljemo, v vlogah, ki jih igramo. Vključujemo se v bolj zapleteno mrežo različnih skupin, organizacij in institucij izven intimnega domačega okolja (vstop v šolo). Zanj je značilno tudi učenje in prevzemanje številnih novih vlog.
- V sodobnih kompleksnih družbah postaja svet, v katerega stopamo po primarni socializaciji, čedalje bolj členjen in raznolik. Vključujemo se v organizacije, ki sistematično skrbijo za družbeno socializacijo, njihovo delovanje se bistveno razlikuje od intimnosti družbenega življenja.
- Spremenijo se tudi vzorci razumevanja sebe in drugih. Za obdobje primarne socializacije je značilno, da otrok nima možnosti izbire in primerjave različnih izkušenj, za sekundarno socializacijo pa to ne velja v takšni meri. Ljudje so soočeni z različnimi družbenimi svetovi, ki jih med seboj primerjajo in izbirajo med njimi.
- Meje med primarno in sekundarno socializacijo ne moremo natančno določiti, saj je težko spraviti na skupni imenovalac vse socializacijske procese od poznega otroštva do adolescence naprej. Zahteve pričakovanja in izkušnje ob vstopu v šolo niso enake tistim v poklicno življenje.
- Nekateri sociologi označujejo samo obdobje poznega otroštva in adolescence. V modernih družbah je za večino ljudi to obdobje šolanja.

❖ SOCIALIZACIJA ODRASLIH

- O vsaki poznejši socializaciji povezani s vstopom v poklic in pridobivanje poklicnih izkušenj, prevzemanje starševskih in partnerskih vlog.. govorimo o socializaciji odraslih ali terciarni socializaciji.

❖ SOCIALIZACIJA IN ŽIVLJENJSKI POTEK

- V zvezi s postavljanjem mej med primarno in sekundarno socializacijo ter terciarno moramo omeniti še koncepta življenjskih dob in življenjskega poteka. To, katero vedenje je v družbi dojeta kot primerno in zaželeno, je namreč odvisno tudi od starosti posameznika. V določeni starosti so nekatere dejavnosti dovoljene, druge prepovedane in tretje zapovedane.
- Socializacijski procesi se prepletajo tudi z biološkimi, gensko določenimi procesi rasti in razvoja, pa tudi pešanja življenjskih moči.
- Ne moremo reči, da so stopnje v človekovem življenju določene samo biološko. Obdobja človeškega življenja so tudi družbeno določena. Merila za opredelitev življenjskih dob se med kulturami in zgodovinskimi obdobji razlikujejo. Na to, kaj naj bi bilo značilno za posamezno obdobje, vplivajo kulturne razlike in materialne življenjske možnosti in okoliščine.

- V današnjih modernih družbah so tudi **prehod v odraslost in merila odraslosti postala nejasna in ne natančno opredeljena, razen pravno določene meje med mladostjo in polnoletnostjo.**
- Izoblikovalo se je posebno **obdobje med otroštvom in odraslostjo, to je mladost, ki je najprej predstavljala pripravo na odraslost, danes pa se to obdobje podaljšuje daleč prek pravno določene meje polnoletnosti. Vzrok za to je predvsem podaljševanje šolanja in s tem podaljšana ekonomska odvisnost od družine, nič manj podobne pa niso v mnogih modernih družbah težave z zaposlitvijo.**
- V zadnjih desetletjih se tako mladi v **razvitejših industrializiranih družbah soočajo s tveganji, ki jih generacija staršev prej ni poznala. Značilna je naraščajoča negotovost prehodov v odraslost. To imenujejo ontološka praznina.**
- V zadnjem času je opazna razpršenost doseganja pomembnejših točk odraščanja. Nekatera merila **osamosvajanja mladih v zasebnem življenju se pomikajo v zgodnejša leta, ekonomska in družbena merila odraslosti pa v poznejša leta.**
- Za življenje v današnjih zapletenih modernih družbah je značilno, da se življenjski poteki posameznikov čedalje bolj **individualizirajo. Ni več trdnih in strogo obvezujočih pravil, kaj naj bi bilo tipično za posamezno življenjsko obdobje. Potemtakem tudi jasnih prehodov ni več. Posameznikom je prepuščeno, kako bodo oblikovali svoje življenje, toda to ne pomeni, da so te odločitve popolnoma svobodne. Nanje pomembno vplivajo strukturne možnosti in slojevsko poreklo.**
- V zvezi s tem ugotavljajo, da **posamezniki ne oblikujejo stalnih, trdnih identitet, da se te v življenju spreminjajo, istočasno lahko izoblikujejo več različnih identitet. Za tovrstne procese se uveljavlja izraz PATCHWORK ali SKRPANA IDENTITETA. Ljudje so dejavni v različnih, morda celo nasprotujočih si družbenih vlogah. To lahko pomeni konfliktnost in preobremenjenost, vendar pa tudi vir energije in gotovosti.**

❖ **RESOCIALIZACIJA**

- Resocializacija ali ponovna socializacija je proces, v katerem se izničijo učinki prejšnje socializacije in sprejmejo nove oblike vedenja, vrednotenja in čustvovanja. Gre za proces, v katerem se človek iz različnih razlogov bistveno preoblikuje.
- O njej najpogosteje govorimo, ko gre za **pojave odklonskega vedenja v neki družbi: npr resocializacija kriminalcev, narkomanov, alkoholikov..**
- Obstajajo **posebne organizacije, ki naj bi skrbele za sistematično resocializacijo. To so zapori, psihiatrične bolnišnice, komune za zdravljenje narkomanov, alkoholikov.. Ameriški sociolog Goffman tak tip organizacij imenuje totalne organizacije.**
- Med procese resocializacije nekateri sociologi uvrščajo tudi procese **akulturacije, kajti ponovno socializacijo naj bi bilo mogoče razumeti kot usklajevanje s kako drugo družbo, v katero posameznik ali posameznica nista bila rojena.**
- Predvsem v okviru **totalnih organizacij lahko pride do radikalnih sprememb osebnosti in vedenja. Takšne spremembe v sicer običajnih, kritičnih okoliščinah pravzaprav v skrajni obliki kažejo na značilnosti socializacijskih procesov nasploh: da namreč človeška osebnost, njene vrednote, stališča, nazori, pogledi na svet, vedenje niso enkrat za vselej določeni.**
- Niso torej **trdne, stalne in nespremenljive danosti, ampak se spreminjajo v povezavi in pod vplivom izkušenj, ki jih ljudje pridobivajo skozi vse življenje v novih družbenih okoliščinah, v katerih se znajdejo.**
- Vendar pa **prisilna resocializacija ne daje vedno družbeno zaželenih učinkov. Ljudje lahko zapor ali vzgojni zavod doživljajo kot krivico, kar poraja pri njih odpor. Po bivanju v totalni organizaciji se vrnejo v prejšnje družbeno okolje, v katerem se zopet obudijo prejšnji vedenjski vzorci.**
- Ne smemo pozabiti na **stigmatizacijo: ljudje, ki so del svojega življenja preživeli v zaporu, psihiatrični bolnišnici, vzgojnem zavodu, komuni.. lahko vse nadaljnje življenje nosijo oznako**

zapornika, psihiatričnega bolnika, prestopnika.. takšne oznake jim preprečujejo vključitev v normalno družbeno življenje in spodbujajo vrnitev k prejšnjemu vedenju.

C. **DEJAVNIKI SOCIALIZACIJE**

- V družbenih okoljih se srečujemo s pričakovanji drugih ljudi, s celim nizom formalnih in neformalnih pravil. Ne glede na to ali se tem pričakovanjem prilagodimo ali ne, ne moremo mimo njih. Vsa ta družbena okolja delujejo kot dejavniki ali agensi socializacije. Med najpomembnejše uvrščajo: družino, skupine vrstnikov, šolo, množične medije, delovno okolje, religiozne skupine, različne pristožne skupine. Za nekatere je socializacija ena temeljnih družbenih funkcij (družina, vloga staršev v družini, šolske institucije)
- V kompleksnih in razčlenjenih modernih družbah je teh skupin in organizacij veliko, seveda pa njihov pomen ni v vseh življenjskih obdobjih enak, prav tako niso vse enako pomembne za vse posameznike.
- Na splošno lahko rečemo, da je socializacija v modernih družbah pluralistična. Že omenjena družbena okolja lahko kot dejavniki socializacije delujejo v različnih, tudi nasprotujočih si smereh, vsako med njimi ima lahko svojo lastno logiko delovanja, vsako med njimi lahko pred posameznika postavlja zelo različne zahteve in pričakovanja glede spremenljivega vedenja.
- Prav veliko število dejavnikov socializacije oziroma družbenih okolij, v katera se vključujemo in v njih delujemo, daje možnost izbire. Mnoštvo različnih družbenih skupin, organizacij in institucij v modernih družbah vsaj do neke mere preprečuje, da bi ena sama obvladala posameznika. S tem pa se od vsakega zahteva ali vsaj pričakuje večja odgovornost za lastno socializacijo. To omogoča večjo avtonomijo, vendar tudi večje tveganje. Veliko število dejavnikov socializacije, njihov prepleten vpliv, pa tudi interakcija genetske dediščine in družbenih vplivov ima za posledico, da je zlasti v modernih družbah izid socializacijskih procesov nepredvidljiv in nejasen.

❖ **DRUŽINA**

- Za večino ljudi je prva družbena skupina, v kateri kot otroci pridobivajo izkušnje z drugimi ljudmi. Moč teh izkušenj je velika, saj je otrok čustveno povezan z drugimi družinskimi člani.
- Procesji so lahko v družini raznoliki. Na raznolikost naletimo, če primerjamo družino kot institucijo v različnih družbah in kulturah. Gre za kulturno raznolikost socializacijskih procesov v okviru družine.
- V tradicionalnih družbah je družina skoraj edini dejavnik socializacije, v modernih družbah je teh dejavnikov več. V večini tradicionalnih družb družina, v katero je bil posameznik rojen, pomembno določa njegov družbeni status celo življenje. V modernih družbah družina nima več takšnega pomena pri določanju prihodnjega statusa, čeprav lahko nanj pomembno vpliva.
- V modernih družbah poteka primarna socializacija v okviru majhne, nuklearne ali jedrne družine (oblika družine, v kateri živijo starši in eden ali dva otroka). Vendar bi težko rekli, da je to v današnjih modernih družbah edina normalna oblika družine.
- Otroci lahko odraščajo v različnih družinskih okoljih: v družini z dvema staršema, v enostarševskih družinah, v reorganiziranih družinah (starš se ponovno poroči). To vpliva na različnost socialnih izkušenj, ki jih otroci pridobijo v družini.
- Poleg različnih oblik družine pa na to različnost vplivajo tudi izobrazba in poklic staršev, vaško ali mestno okolje, v katerem družina živi.
- Znotraj kompleksnih modernih družb lahko najdemo zelo raznolike družinske vzorce socializacije, različne navade skrbi za otroke, zelo različna pričakovanja staršev v zvezi z vedenjem otrok.
- Mnoge novejšje študije o socializaciji se osredotočajo na vpliv različnih družinskih okolij na otrokov razvoj. V družini niso pomembni samo namerni vplivi in jasno izražena pričakovanja, ampak splošno vzdušje. Dokazan je vpliv vzgojnih postopkov v družini, ki temeljijo na sili in kaznovanju, na poznejši razvoj agresivnega vedenja. Dokazan je tudi vpliv pričakovanj in zahtev staršev na uspešnost otrok.

- Čeprav se v **modernih družbah bivanje otrok v izvorni družini in s tem vsaj delna odvisnost od staršev podaljšuje, lahko družina samo delno, omejeno pripravi posameznika na poznejše družbene vloge.** V današnjem svetu stalnih sprememb in delovanja različnih dejavnikov socializacije otroci ne **prevzemajo preprosto vedenjskih vzorcev svojih staršev.**
- Podaljšana odvisnost od staršev je proces, ki je opazen v Evropi, čeprav so pri tem velike regionalne razlike.
- Raziskave dokazujejo, **kako odločilna je družinska podpora v procesu odraščanja mladih.** Kažejo tudi, da so se **družinski vzgojni stili liberalizirali, da starše ne predstavljajo več neke brezpogojne avtoritete,** ampak da gre v odnosih med starši in otroki prej za **medgeneracijsko sodelovanje.** Opazno je **delovanje staršev v smeri zagovorništva.** To pomeni, da starši delujejo kot **skupine pritiska** na šolske in druge institucije. To lahko ima nekatere **nezaželene posledice,** kot je npr proces **infantilizacije mladih** (prepuščajo odločanje o svojem življenju staršem, ne naučijo se prevzemati odgovornosti..)
- Vsaj v nekaterih družbenih okoljih se družina uveljavlja ne toliko kot vzgojna institucija z brezpogojno starševsko avtoriteto, ampak prej kot **čustvena in podporna družina.** Zanj je značilno dopuščanje osebne avtonomije družinskih članov in članic. **Pomen staršev se povečuje.**

❖ **SKUPINE VRSTNIKOV**

- V **manjših tradicionalnih družbah** so skupine vrstnikov **lahko formalizirane kot starostne skupine.** Vsaka ima svoje **pravice in dolžnosti.** Obstajajo tudi posebni obredi prehoda iz ene v drugo. Prehod v različna starostna obdobja ni vezan na posameznika ampak na skupino vrstnikov v celoti.
- V današnjih modernih družbah takšne **starostne skupine ne obstajajo.** Življenjski poteki se **individualizirajo** in pravzaprav ni jasne meje med posameznimi življenjskimi obdobji, niti specifičnih dejavnosti, pravic in dolžnosti, ki bi bile vezane izključno na določeno starost.
- Otroci **izoblikujejo vrstniške skupine že zelo zgodaj v življenju.** Na njihovo oblikovanje v veliki meri vpliva dejstvo, da otroci in kasneje mladostniki del dneva preživijo v vrtcu in šoli: v skupini z drugimi, ki so enako stri. Prav skupno šolanje vpliva na izbiro prijateljev za druženje znotraj šole.
- **Skupine vrstnikov so lahko zelo različne,** to je lahko zelo **ohlapna skupina,** ki se zbira npr: na mestnem trgu, gre skupaj v kino., to je lahko skupina, ki **se oblikuje zaradi povsem določenega interesa oziroma skupne dejavnosti,** pri takšni skupini lahko gre za **trdno prijateljstvo** (dveh posameznic..), lahko so **to mladostniške prestopniške združbe..**
- Takšne in drugačne skupine vrstnikov omogočajo v nasprotju z družino ali šolo **večjo demokratičnost odnosov. Starši imajo moč, da vsilijo pravil igre, v skupini vrstnikov so možna pogajanja,** čeprav v mnogih takšnih skupinah najdemo zelo toga pravila in je včasih že drugačna obleka dovolj za izključitev iz skupne.
- Skupine vrstnikov omogočajo **pridobivanje pomembnih socialnih izkušenj, v njih se posamezniki naučijo** npr: uveljavljati se brez zaščite staršev. Dajejo možnost **primerjave različnih stališč, vrednot in odnosov.** Pomemben vpliv imajo na oblikovanje stališč v zvezi z nekaterimi vprašanji, kot so: spolnost, potrošniški okus, preživljanje prostega časa..
- Vrstniške skupine lahko predstavljajo **subkulturno okolje,** ki mu dajejo močan **pečat različni glasbeni stili** (rock, punk..). V zvezi s tem je zlasti za 90 leta 20. Stoletja značilni, da ključni vidik vrstniških **združevanj** postajajo prostori združevanja in ne več toliko določene skupine.

❖ **ŠOLA**

- Šolanje je **formaliziran proces, ki ga opredeljujejo določeni predmeti, snov, ki jo je treba obvladati, postopki preverjanja znanja..**

- Z vidika socializacije je pomembno **delovanje šole kot prenašalke znanja, vendar pa nič manj kot posredovalke norm in vrednot.**
- Šola ima svoj **ritem dela in življenja, svoj hišni red, ki ga opredeljuje kopica formalnih in neformalnih pravil, svoj način, kako vzpostavlja odnose med učenci in učitelji...** prav prek tega mehanizma dobijo učenci **sporočila, kako upoštevati pravila, kakšni so družbeno sprejemljivi načini vedenja v različnih situacijah, kakšen je družbeno sprejemljiv odnos do avtoritete.** Naučijo se tudi biti disciplinirani: upoštevati urnik, odgovarjati, ko so vprašani, opraviti dane zadolžitve.
- Šola daje **izkušnjo formalnih, brezosebnih odnosov, s kakršnimi se srečujemo na številnih področjih pozneje v življenju.** Nauči nas **tekmovalnosti in usmerjenosti k dosežkom.**

❖ **MNOŽIČNI MEDIJI**

- Danes je malo družb, tudi najbolj tradicionalnih, v katerih ne bi bilo **nobenega vpliva množičnih medijev, predvsem elektronskih** (radio, televizija, računalniki, video, internet..), pa tudi **tiskanih** (časopisi, revije, plakati, knjige..). **Najpomembnejše mesto med mediji** ima zagotovo **televizija**, saj imata živa beseda in gibljiva slika mnogo večji vpliv kot katerikoli drug medij.
- Kot ugotavljajo raziskovalci, lahko čas **predvsem od 80 let 20 stoletja imenujemo kot čas množičnih medijev.** S **strukturo programa, s sporočenimi vsebinami, z načinom prikazovanja dejanskosti** (in predvsem izbiro tistega, kar bo prikazanega) **sooblikujejo naše vrednote in ponujajo stereotipe in klišeje, ki vplivajo na naša stališča.**
- S **ponujenimi vzorci vedenja oblikujejo kulturo, pravzaprav so del kulture današnjega sveta in tako tudi neizogiben del našega vsakdanjega življenja.**
- Medijsko pogojen **pretok informacij in idej med različnimi kulturami vpliva na oblikovanje kulturne identitete.** Mediji **predstavljajo okvir, kaj je prav in dobro, kaj pa družbeno neugledno in nekoristno.** Vplivajo na družinske **interakcije, tudi na interakcije znotraj vrstniških skupin** (na to, o čem se pogovarjajo, kakšne vzorce si postavljajo..).
- Mediji lahko **pomembno oblikujejo preživljanje prostega časa, in oblikujejo življenjski slog posameznika in posameznice.**
- Po eni strani omogočajo **pridobivanje novih informacij in znanj**, po drugi strani je **realnost, ki jo prikazujejo medijska konstrukcija.** Predvsem mnoge skrbi, da npr: nasilje v televizijskih oddajah odločilno vpliva na agresivno vedenje ljudi, zlasti otrok in mladostnikov.
- V zadnjem času se vse bolj uveljavljajo ugotovitve, da navzočnosti medijev in njihovih morebitnih učinkov ni smiselno obsojati, prav tako se ne moremo v celoti strinjati s trditvami, da so mediji uničili družabnost. Treba se je soočiti in sprijazniti **z medijsko kulturo in se posvetiti medijski vzgoji.** Ta naj omogoči medijsko pismenost, naučiti se moramo medije gledati, brati in poslušati. Naučiti se moramo razpoznati, kaj nam sporočajo, zakaj prav to, ter kako ustvarjajo svoje podobe.

D. SOCIALIZACIJA IN INDIVIDUALNA SVOBODA

- Posamezniki so vse življenje vključeni v mrežo interakcij z drugimi ljudmi. To pomembno vpliva na oblikovanje naših osebnostnih lastnosti, vrednot, ki si jih prizadevamo doseči, norm, ki jih ponotranjimo kot svoja osebna načela, načinov vedenja..
- Da bi razložili, zakaj smo to, kar smo in zakaj počnemo ta, kar počnemo, moramo **razumeti medsebojna, zgodovinska, kulturna in organizacijska okolja, v katera smo se rodili, v njih odraščamo in delujemo.**
- Procesi socializacije ne potekajo s **pasivnim sprejemanjem družbenih vplivov.** Na te vplive se različno odzovemo.
- Procesi socializacije potekajo **vzajemno, v obe smeri.** Procesi socializacije omogočajo, da se **vkjučujemo v družbo in se naučimo delovati na družbeno sprejemljive načine, toda hkrati se lahko samo v teh procesih izoblikujeta naša individualnost in svoboda: prav socializacijo se izoblikujejo občutek **sebstva, identiteta** in tudi zmožnost neodvisnega mišljenja in delovanja.**

- Npr: **učenje jezika**: nihče si ga ne izmišlja na novo, prav tako ne pravil njegove uporabe. Osvajanje jezika, ki je že dan, nam daje možnosti, da razvijemo samozavedanje in ustvarjalnost. Brez njega ne bi mogli postati samozavedajoča se bitja. Obvladanje jezika je nujno za vstop v simbolni svet človekovega življenja, za zavedanje naših posebnih individualnih značilnosti in za naše posebno individualno obvladovanje družbenega okolja. Naše vsakdanje družbeno življenje, občutenja, **dejanja so rezultat zapletene prepletenosti delovanja družbenih sil in naših posebnih individualnih značilnosti.**
- Tako je mogoče in potrebno razmerje med socializacijo in individualno svobodo preučevati in o njem razpravljati samo na konkretnih primerih. To, koliko je posamezniku ta svoboda dopuščena, je odvisno tudi od **konkretnih družbenih, kulturnih in zgodovinskih okoliščin.** Mnogi sociologi ugotavljajo, da je ta **tradicionalne družbe značilna trdna vezanost posameznika na ozke družbene skupine.** Te so mu nudile varnost, hkrati pa zahtevale precejšnjo konformnost. Družbene norme so bile jasno opredeljene, prav tako tudi kazni za vse, ki bi jih kršili. Prevladovala je močna **identitetna prisila.** Posameznik je **tvegaj svoje preživetje, če je preveč odstopal od zahtevanega vedenja.**
- V nasprotju s tradicionalnimi družbami so moderne družbe izrazito kompleksne in heterogene družbe, zanje je značilna razvejana družbena delitev dela in množstvo različnih skupin in organizacij, prav tako upada pomen pripisanega statusa.
- Nekateri raziskovalci ugotavljajo, da **posameznik ni prisiljen,** da se za daljše časovno obdobje ali celo trajno identificira z določeno družbeno skupino: vsakdo ima možnost vključevanja v različne skupine in izbiranja med njimi. Govorijo o vključenosti posameznikov v **socialne mreže prijateljev, sodelavcev, sošolcev.** Te **socialne mreže** posredujejo osebno bližino, intimnost, hkrati so **odprte.** Omogočajo **svobodo izbire:** lasten, osebni izbor prijateljev in znancev glede na podobnost interesov. Posameznik lahko vedno na novo opredeljuje svoje odnose z njimi, kadar daje večje možnosti oblikovanja lastne identitete. V življenju jih lahko spreminja in prilagaja svojim potrebam.
- Za posameznika je lahko ta svoboda vključevanja v različne družbene skupine **vir tveganja.** Velikokrat gre za integriranost v socialne mreže in s tem tudi za neobvezujočo solidarnost znotraj njih. V kriznih življenjskih obdobjih je lahko človek povsem prepuščen samemu sebi.
- Za moderne družbe je značilen velik **poudarek na individualizmu in poudarjanju osebne svobode,** pa tudi **odgovornosti za oblikovanje lastnega življenjskega poteka.** Živimo v svetu, v katerem prevladujejo individualistične razlage človeškega vedenja. Osredotočamo se na osebnost, psihološke značilnosti posameznika, velikokrat celo na njegove fizične značilnosti.
- Zaradi množstva družbenih skupin, svobode izbire med njimi, upadanja pomena pripisanega statusa, poudarjanja lastnih prizadevanj in dosežkov se od posameznika ne samo dovoljuje in pričakuje, ampak tudi **zahteva avtonomno odločanje.** Izražanje lastne individualnosti je postalo visoki cenjena vrednota.
- Na ravni vsakdanjega življenja ljudi so opazni večja **fleksibilnost** in **pluralnost vedenjskih stilov,** raznolikost v oblikovanju medosebnih odnosov, pluralnost družinskih oblik. Ne smemo pa pozabiti na številne **družbene omejitve** in pritiske k **uniformiranosti.**